

XXX-lecie KTN : Lata świetności –

lecznictwo, szpitalnictwo, lecznictwo uzdrowiskowe – przegląd prac naukowych

Spółeczny ruch naukowy, którego kontynuatozem stało się Karkonoskie Towarzystwo Naukowe (KTN), zapoczątkowali niezawodnie lekarze, przybywający na ziemię jeleniogórską po wyzwoleniu. Niezniszczona przez działania wojenne Kotlina Jeleniogórska posiadała duże zasoby szpitali, sanatoriów i uzdrowisk znanych z literatury polskim lekarzom. Zakłady były dobrze wyposażone i bogato zaopatrzone. Stwarzały warunki bazy leczniczej dla powracających z obozów pracy przymusowej, obozów koncentracyjnych i jenieckich. Stały się również bazą szkoleniową (jak sanatorium *Bukowiec* w Kowarach) – ftyzjatrów-pulmonologów i torakochirurgów.

Już na przełomie lat 1945/46 w Jelenie Górze i okolicy było duże grono lekarzy różnych specjalności. Jak podaje dr Alfred Krusicki na naszym terenie w roku 1946 było 75 lekarzy, 5 felczerów i 16 stomatologów. Obsadzili oni szpitale, sanatoria specjalistyczne, zakłady uzdrowiskowe oraz rozpoczęli prace w lecznictwie otwartym, m.in. kontrole rentgenowską pracowników zakładów przemysłowych.

W styczniu 1946 roku lekarze Państwowego Instytutu Przeciwgruźliczego „Zeylandowo” w Krzyżatce (obecnie Kowary), z inicjatywy profesora Lesława Węgrzynowskiego, przybyłego ze Lwowa, powołali pierwszy w powojennej Polsce oddział Polskiego Towarzystwa Ftyzjopneumonologicznego.

Już w roku 1946 powołano Związek Lekarzy Polskich z sekcją naukową kierowaną przez dr Witolda Tyczkę, lwowskiego neurologa (ur. 1882, dpl. 1917 Lwów) i Mariana Weissa również ortopedę, lwowianina (ur. 1921, dpl. 1944 Lwów). Potem włączył się dr Jerzy Kolankowski, autor wielu prac późniejszych wydawnictw Karkonoskiego Towarzystwa Naukowego. Działalność Związku przygasła w latach 50-tych. Dopiero w roku 1958 z inicjatywy prof. Zdzisława Wiktora (ur. 1911, dpl. 1936 Kraków), ówczesnego przewodniczącego Rady Naukowej Uzdrowiska Cieplice, powołano oddział Polskiego Towarzystwa Lekarskiego w Jeleniej Górze.

15 czerwca 1947 roku z inspiracji rektora Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej, prof. Stanisława Kulczyńskiego powstało w Jeleniej Górze Towarzystwo Przyjaciół Nauk z prezesem Stefanem Marią Kuczyńskim, jeleniogórskim historykiem na czele. Założycielem był również dr Jerzy Kolanowski, później jeden z pierwszych członków KTN w roku 1973. W tworzeniu Towarzystwa Przyjaciół Nauk współdziałał prof. Stanisław Szpilczyński. W latach 50-tych na terenie Jeleniej Góry rozpoczęło działalność Towarzystwo Ziem Rozwoju Ziem Zachodnich, czego efektem było zredagowanie w roku 1958 Tez Jeleniogórskich wytyczających kierunki działań i rozwoju regionu. W tym rozwoju prac naukowych. W redagowaniu Tez miałam współudział. W okresie powstania KTN w roku 1973 w mieście i powiecie jest już 205 lekarzy i 61 lekarzy dentyków, 31 felczerów, 39 farmaceutów. Pracuje szpital w Cieplicach, Jeleniej Górze, Kowarach, Karpaczu, Szklarskiej Porębie, kilku-pawilonowe sanatoria uzdrowiskowe w Cieplicach (700 łózek).

Lekarze o wielokierunkowych zainteresowaniach włączają się w działalność KTN w sekcjach: przyrodniczej i historycznej. Biorą udział w seminariach i pracach wydawniczych. W wyniku sprzyjających warunków finansowych i dotacji Karkonoskie Towarzystwo Naukowe rozpoczyna działalność wydawniczą. Jednym z pierwszych wydawnictw był 4 zeszyt prac KTN: „XXX-lecie ruchu społeczno-naukowego w zakresie nauk przyrodniczych”, pokłosie sympozjum naukowego zorganizowane w Cieplicach Śląskich 15 marca 1975 roku. Zawierało prace przedstawiciela Urzędu Wojewódzkiego Janusza Czerwińskiego oraz pięciu lekarzy: doc. Zbigniewa Domosławskiego, dr Teresy Grzegorzczak-Skibińskiej, dr Alfreda Krusickiego, dr Zenona Szewczyka i Janiny Tomaszewskiej.

Były to samodzielne rozważania podsumowujące XXX lat osiągnięć regionu w zakresie nauk przyrodniczych, działalność społeczno-naukową lekarzy regionu. Także historię powstania pierwszego towarzystwa lekarskiego w jeleniogórskim oraz dokładne opracowanie rozwoju opieki zdrowotnej w powojennym trzydziestoleciu, (z materiałów archiwalnych Wydziału Zdrowia). Ponadto problemy naukowe Uzdrowiska Cieplice i dokonania oraz perspektywy rehabilitacji. Rok wcześniej KTN wydało pracę Zbigniewa Domosławskiego „Kardiologiczna rozprawa Bogusława Palickiego - ucznia Purkiniego”, która stała się przyczynkiem do habilitacji przewodniczącego Komisji Przyrodniczej KTN. We wrześniu 1979 roku rozpoczęto prace nad przygotowaniem cyklu wydawnictwa na temat „Wybrane zagadnienia medycyny klinicznej i społecznej dla lecznictwa podstawowego”. Pierwszym zeszytem było wydawnictwo zawierające prace dziesięciu lekarzy: „Specyfika podstawowej opieki geriatrycznej”. Tematyka tak potrzebna w działaniu lekarzy naszego terenu zamieszkałego między innymi przez środowisko repatriantów ze wschodu i pokolenie wojenne.

W roku 1979 zorganizowano z okazji Międzynarodowego Roku Dziecka sesję poświęconą tematyce „Dziecko – Rodzina – Społeczeństwo”, której prace wydano w następnym zeszycie Sekcji Przyrodniczej.

W początkach 1990 roku wydano zbiór prac z sympozjum 22 września 1989 roku na temat „Prewencja chorób cywilizacyjnych w aspekcie ekologicznym”. Był to 58 zeszyt wydawniczy KTN z 28 pracami, z czego część zespołowych. Zaangażowało się 70 lekarzy.

We wrześniu 1993 roku odbyło się następne sympozjum na temat „Zagrożenia środowiskowo-ekologiczne, a zdrowie populacji ludzkich oraz rola promocji zdrowia w zapobieganiu chorobom cywilizacyjnym”. Zaowocowała wydaniem 64 zeszytu prac KTN. Było to jedno z pierwszych wydawnictw drukowanych (z laminowaną okładką).

Zawierał 26 prac, w tym pięć prof. Józefa Barancewicza, który od 1983 kierował ośrodkiem naukowo-badawczym medycyny społecznej Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego w Jeleniej Górze, a w roku 1990 uzyskał nominację profesorską.

Rozkwit wydawnictw KTN w latach osiemdziesiątych był możliwy w wyniku współpracy z uczelniami, towarzystwami społeczno-naukowymi i dzięki dotacji władz terenowych dbających o rozwój nauki w regionie. Włączono fundusze Wydziałów Ochrony Środowiska, Gospodarki Wodnej i Geologii. W tym czasie KTN dopomogło do wydania prac doktorskich kolegów lekarzy: dr Zdzisława Wysockiego i dr Aleksandra Białasa, wydało monografię Kowar z pracą dr Krystyny Kantorskiej historii i rozwoju lecznictwa tego miasta.

Warto wspomnieć o pracach konkursowych lekarzy, o których będzie mówił dr Marian Michalski. Ja muszę podkreślić pracę dr Jana Glińskiego - historyka medycyny i pioniera zagospodarowania Ziemi Zachodniej „Mój Zgorzelec” wydana w roku 1989 w 57 zeszytcie KTN. Jest to wartościowy dokument utrwalający okres pionierski naszego regionu.

Przemiany społeczne i ekonomiczne oraz zmiany w strukturze opieki zdrowotnej czy jak się uтарыło mówić w *służbie zdrowia*, wpłynęły na zmniejszenie się zainteresowania środowiska lekarskiego pracami KTN. Łatwiej jest publikować w czasopismach, łatwiejszy był kontakt przez naukowe towarzystwa lekarskie z uczelniami czy realizacja prac doktorskich. Niestety można twierdzić, że wymarła populacja zapaleńców lat pionierskich, a następni idą innymi torami.

Jednym z ostatnich wydawnictw Karkonoskiego Towarzystwa Naukowego były prace literackie dr Jerzego Kolankowskiego, miłośnika gór oraz jubileuszowa publikacja ofiarowana prof. Józefowi Barancewiczowi „W służbie zdrowia publicznego” wydana w roku 1995.

*na XXX-lecie KTN opracowała
Teresa Grzegorzczuk-Skibińska dr n.med.*